

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 6

Fylke: Hedmark

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Grue

Emne: Folkelige Musikkinstrumenter

Bygdelag:

Oppskr. av: Olay Lindtorp

Gard: Trøngskogen

(adresse): Grue Finnskog

G.nr. 110 Br.nr. 1

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Da jeg var smågut husker jeg at på det gamle røfstedet hjemme på Lindtorpet på Grue Finnskog fant noe rart. Blant alt gammelt skrap som i tidens løp var kastet dit fant jeg en rar liten kasselignende tingest som jeg dengang ikke kunne begripe hvad det var for noe. Den ble brukt som leke og ble kastet bort og forsvant. Jeg har ofte tenkt over det og jeg har angret på at jeg ikke har vært på den. Det var uten tvil et musikkinstrument en kantele som var kommet fra Finland under finneinvandringen i begynnelsen av 1800. Det var et brestykke som var kanskje mot 50 cm lang utbuet av et stykke med lak over. Det hadde vært tre strenger på den. Den var grovt forarbeidet, det var ikke akkurat noe fint arbeid. Se vedlagte riss som jeg har laget etter hukommelsen. Så hadde de her på Finnskogene Tokkinsarv (Bukkehorn) og Tindorv (Lur) som gjerne brukte. Det var to slags bukkehorn et slag hadde halapp i munnstykket og det andre hadde en tynn tunge av rogn over munnstykket. Begge har fingerhul og kan spilles på som på fløyten. Jeg har to bukkehorn som jeg hevet senere

fotografi av. Av tinner var det også to slag
 av: Almindelig nevertin som ble laget av fin
 malmpöre, den ble laget slik den skulle være
 og kløvet mitt over, så de ble to deler. Begge
 deler ble utgravt som de skulle være og satt
 sammen og viret rundt med naver. Slike tinner
 kalles nevertin. Det verste var å flette nevertin
 av björka, det fikk ikke brukes kniv, det
 måtte stor øvelse til for å lave fine tinner.
 Anders Wollsted som døde på Hauke gamlehjem
 var en ren mester til å lave tinner. Hans tinner
 finnes nesten overalt i Solør, han brukte og selgte
 tinner på Hauket marken Elverum. Gjeterne
 var flinke til å lave tinner og flinke til å blåse
 på de. Rosalla Karen var flink til å lave lettblåste
 luse i sin ungdom da hun var gjeterjente hun
 er ~~nu~~ død for mangfoldige år sia. De var barked
 tinner som ble tverret ^{av} alderbark orkbark. De var
 lettvinke å lage, det var bare å skjære en spiral
 rundt en slank orstamme og løppe barken av og
 surre den ihop til en passende tin. Gjeterne
 lauet flere slike om dagen, de var ikke meget
 holdbare. Det var mange flinke bukkehornspillere
 og luktisere her over finnstrojene i gamle dager
 Häisako Erik og gamle Landejo Daniel var
 bekjente bukkehornspillere. Det var mange
 felespillere her over trakten. Det var først og
 fremst Hallegutten og Lammiansgutten som
 var berømte for felespil. Kolomo guttene fra
 Branvold var også berømte felespillere. De dro
 på spilling til Sverige og ble der hele sommeren
 ad gangen den siste av dem spilte like til
 det siste på Kongsvinger marken. Begge

disse spille på ^{III} hjemmelegede fele. Tre a
begynte med spille de på tagelstrenger som
de laget selv. Senere ble det tarmstrenger og
kjøpte strenger. Håleggutten's fele som ble bort-
gjent eller hans død er senere funnet igjen
og istansat. Det er en meget fin fele med et
fantasikode utskåret på kolven. Håleggutten
barte som bekjent å spille av sjelve ^{nohken} under
Kalmars kvenna i Landsjøbekken. Så holt-drag-
spillet sit inntag over finskagene. Det var
lettere å spille på og mere larmende og lakkende.
Det var enradige Hamburgere med flere oppdragere
som man regulerte tonene med. De ble tilslut
så moderne så en almindelig felespiller kom
tilkort alle vilde danse etter dragspill musik
Mestersmed Per Adam Ejiwert som var Valon,
hans foreldre var innflyttet til Sverige for å
lære svenskerne å smi. Han kom fra Sverige til
Tjura Brück i Luce hvor han ble Smedemester.
Da bruket ble nedlagt engang i 50-60 årene flyttet
han til Luce Finskag, hvor hans etterkommer fremdeles
lever. De er alle flinke spillere. Ejiwert var sjøl
en meget flink felespiller. Engang på en fest
med Mattaskjula, kom der en dragspiller og over-
døet Ejiwert aldeles. Ejiwert sat og loget seg,
skulle denne skarve musikken rent la overlaket
over fele. Tilslut spurgt han dragspillmusikanten.
Kan jag få prøva den dertta instrumentet så
skal jag gjöra dej en ny fäljkniv. Han fikk
låne dragspillet og drog ulla heljen så den rök
av på mitten og han fikk en bit i hver i hand
Ferdig med det. Fela kom til huden og are igjen.
Det var mest flatfele som var bruk her over
trakten, jeg har aldrig hørt om noen Hardanger

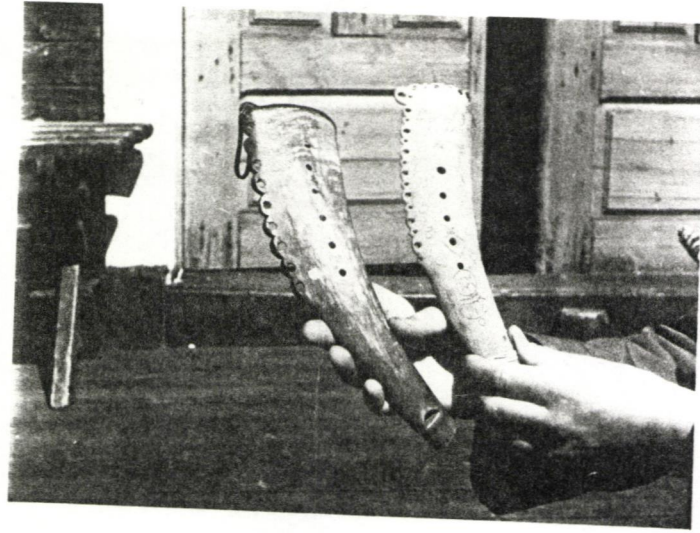
IV

Her på disse kanter. Den er omtrent slut på
 felespillet her, vel finnes der enkelte som ennå
 kan spille fele, men på alle fester og tilstelninger
 er det de nymstrne, suave trekkspill som dominier.
 Toldoppsynsmann Oskar Johnsen - Meldal Gave Finn
 har en novertur som er laget som et
 signalhorn. Den er vistnok laget i
 Trøysil. Under rekruttskolen ved Hedemarken
 bataljon på Gardemoen 1900 så jeg det
 rareste musikinstrument - mann kan
 tenke seg. En solvarm, blank ettermid-
 dag kom der en liten, sortsmusket, syd-
 lending med et sakt instrument.

Det var et kasselignende, lang apparat med
 en karmestrem på. Den var vel si 1 m. lang.
 Han bar den i en rem over skulderen. Med
 høyre hånd sveivet han på et lite hjul,
 antagelig av tre. Strengen som gikk over
 hjulet frembrakte en slags lyd, med venstre
 hånd, fingret han somtider på streng. Helt
 bataljonen kom ut for å se. Det var også et
 syn. I heteste solvarmen med tre frakker
 på seg stod han og sveivet så svepten sitte
 Fem og tiøringes ga, hele daglønnen (15 øre) ble
 kastet i hatten som han satte ved siden av seg.
 Rekrutta skrålte og skreig, sligt syn hadde ingen
 sett for. Du får smørje på mere harpiks, var det
 noen som skrek. Gubben lag frem en stor klump
 harpiks og smurte på. Det jamret og gnaulet, det
 pep og vren noe forferdelig. Noen toner eller lät
 ble det ikke og det var vel heller ikke meningen,
 men moro var det. Oppstillings signalet gikk
 og alle forsvant i hast. jeg spurte i hastigheten,
 hvad det var for et instrument. Lura svart hane
 forvirket samlet han sine penger og forsvant.

6
Hed

V

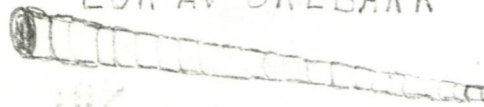

NEVERLUR

KANTELE

LUR AV OREBARK

Kunstferdig neverlur
hos

lolloppsignd-
mann

Oskar Johnsen
Grue Semsteg

807

NIB